

Visst minns du namnet på din favoritlärare i grundskolan?

Den retoriska frågan ställde Mats Sandgren i sin sammanfattning av seminariet "Skogsakademisk kompetens i en föränderlig värld" på SLU i Umeå 6 november 2018. Deltagarna nickade instämmande och det gick att se på både blick och smilband att frågan väckte angenäma minnen om en svunnen tid och att samtliga närvarande skulle kunna namnge favoritläraren om vi hade haft tid till det.

Text: NIKLAS FOGDESTAM

Tid är emellertid något vi känner att vi saknar i den akuta kampen för att locka fler studenter till skogliga akademiska utbildningar på SLU. Därav detta seminarium där näringsliv och universitet diskuterade hur den skogliga kompetensförsörjningen ska utformas för att säkerställa Sveriges tätposition bland skogsnationer även i framtiden. Idag kommer i princip alla som uppfyller grundkraven in på SLU:s skogsutbildningar och i Umeå, där den femåriga jägmästarutbildningen finns, saknas nära 100 studenter av de 400 som det finns plats för. I Skinnskatteberg, där den treåriga skogsmästarutbildningen äger rum, saknas det inte särskilt många studenter men det inger viss oro att det bara är en förstahandssökande per plats.

Mats Sandgren, som har varit ordförande för KSLA:s Kommitté för skoglig kunskaps- och kompetensförsörjning, kommenterade det prekära läget så: "Det finns inget val, vi måste vända trenden!" Han fastslog att skogsnäringens engagemang i frågan aldrig har varit så stort som nu på grund av en skriande brist på både kollektivanställda och tjänstemän. Vi behöver bra folk till näringen, d v s välutbildade och engagerade människor som vill och kan bidra till en framgångsrik bransch.

Frågan om namnet på favoritläraren kom upp igen i samband med en diskussion om att SLU inte verkar värdesätta läraruppdraget på samma sätt som forskningsresultat och vetenskapliga publikationer. De närvarande lärarna vittnade om att de vill vara bra lärare eftersom studenterna uppskattar och behöver det. Och de kunde förstå att arbetsgivarsidan vill ha en engagerad och pedagogisk lärarkår som förmår locka "rätt" studenter till SLU.

Dekanus Göran Ståhl replikerade att Skogsfakulteten uppskattar näringens engagemang i frågan. Fakulteten har tredubblat resurserna för studentrekrytering och med det önskar man naturligtvis vända trenden.

Åtgärder att fundera över

De ca 50 mötesdeltagarna var lärare från Skogsfakulteten, representanter från näringslivet, studenter och ledamöterna

i KSLA-kommittén. Under eftermiddagen anslöt fakultetsnämnden.

Den första dragningen som de diskuterade stod Erland Mårald för. Erland är professor vid Institutionen för idé- och samhällsstudier vid Umeå universitet och ingår i forskningsgruppen Future Forests. Han presenterade högst tänkbara, men för oss normuppfyllande skogsakademiker delvis svärsmälta, förslag på åtgärder, nämligen:

- Koppla forskning och utbildning.
- Utbilda vid fler orter!
- Se över den förlegade bilden av rekrytering, utbildning och arbetsmarknad.
- Ändra bilden av skogsakademikern.
- Bort med jägmästar- och skogsmästarbenämningarna.
- Gör klart att en skogsakademiker inte *måste* jobba med produktion och skog...

Skogsakademikerns vanligaste arbetsplats? Dagens skogliga tjänstemän befinner sig kanske inte i skogen så mycket som man kanske tror?
Foto: Jacob Bøtter [CC BY 2.0].

Det fanns naturligtvis minst lika många tankar kring detta som det var deltagare på seminariet. Om jag själv, i egenskap av arbetsgivare till skogliga tjänstemän, skulle drista mig till en tanke så är det att förslagen handlar om strategiska beslut och ställningstaganden vilket naturligtvis är viktigt. Jag är dock betydligt mer intresserad av vad som kan göras nu. Hur får jag tag i kompetenta och driftiga medarbetare de närmaste tio åren? Själv jobbar jag också med operativt skogsbruk och har naturligtvis att förhålla mig till samhällets krav på vår verksamhet, men jag och mina medarbetare är sällan med och påverkar skogspolitiken.

Erland Mårald tog även upp det faktum att de samhällsmål som staten har fastslagit för sektorn har förändrats de senaste decennierna. Idag står såväl ekonomiska som miljömässiga, kulturella och rekreationsmässiga målkonflikter och idéer kring vad skogen ska vara till för på dagordningen. Erland påpekade att det inte räcker med tillägg och små steg för att påverka punkterna ovan. "Det kan vara bra att passa på att tänka lite större."

Anders Alanära, professor vid Institutionen för vilt, fisk och miljö och vice dekan för utbildning vid SLU, replikerade på den tanken. Han menade att det finns en "förändringströthet" inom SLU som motiverar små steg framför större steg. Hur stora steg som ska tas och när är en evig fråga för alla organisationer och något som SLU lär arbeta vidare med.

Anders Alanära höll ett föredrag som avhandlade frågan hur SLU tror att de skogliga utbildningarna kommer att se ut i framtiden. SLU:s vision är:

- Fördubblat antal antagna studenter inom en 10-årsperiod.
- Fler kvalificerade sökande per utbildningsplats.
- Att studenterna speglar mångfalden i Sveriges unga befolkning.

Ett förslag till SLU:s styrelse är att samtliga långa yrkesprogram (veterinär undantaget) anpassas till Bologna-modellens 3+2-upplägg (3 år för en BSc och möjlighet att bygga på med 2 år för en MSc) med start 2020. Mycket talar för att ett sådant beslut kommer att fattas. I diskussionen om de ändringsförslag som finns rörande de skogliga programmen och antagningskraven yttrade någon: "Någonting måste vi ha gjort jäkligt bra tidigare i och med att vi kan konkurrera på världsmarknaden med våra knappa tillgångar. Är dessa nya förslag från SLU tillräckligt vassa? Hur behåller vi vår nationella spetskompetens?"

En annan fråga som dök upp var om SLU:s skogliga utbildningar kan hamna i samma läge som Designhögskolan vid Umeå universitet? Den har en av världens bästa utbildningar, med så gott internationellt renommé att knappt några svenska studenter antas till den. En lockande och alls icke omöjlig dröm tyckte många, inklusive undertecknad.

Samverkan näringsliv – akademi

Jägmästarstudenten Carolina Berg Rustas presenterade ett konkret förslag på samverkan mellan näringsliv och akademi för framtiden. Mötesdeltagarna gillade förslaget

Sverige har historiskt sett haft en framgångsrik skogssektor. Den framtida konkurrenskraften för skogssektorn kommer att avgöras av möjligheter att ytterligare öka förädlingsgraden i produkterna och att fortsätta upprätthålla en produktivitet i världsklass. Det betyder att rekrytering av kompetenta personer till näringen, akademien och myndigheterna blir en fortsatt central uppgift och att kunskaps- och kompetensförsörjningen även fortsättningsvis blir kritiska frågor för skogssektorn.

Det var en viktig utgångspunkt när KSLA år 2013 startade Kommittén för kunskaps- och kompetensförsörjning. Kommitténs uppdrag var att stärka konkurrenskraften och innovationsförmågan i svensk skogsnäring genom att:

- Lägga fram substantiella utbildningsförslag för den akademiska kategorin, som gör utbildningen mer relevant och förbättrar dess kvalitet och som därmed verkningsfullt bidrar till skogssektorns kompetensförsörjning.
- Föreslå nya kompetenshöjande samverkansformer, dels mellan utbildande och forskande institutioner, dels mellan sådana och skogsnäringens företag och organisationer.
- Analysera det framtida behovet av högre utbildning och diskutera åtgärder som kan bredda rekryteringsbasen och därmed underlätta kompetensförsörjningen.
- Inspirera till ökade insatser för skogsbrukets framtoning och attraktivitet, något som i förlängningen kan ge nya förutsättningar för branschens kompetensförsörjning.

Kommitténs arbete och rekommendationer dokumenterades i Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift *Skogsnäringens framtida kompetensförsörjning*, KSLAT nr 2-2015. För att följa upp kommitténs rekommendationer upprättade KSLA:s skogsavdelning 2016 en arbetsgrupp vars arbete avslutades 2018. Seminariet som beskrivs här genomfördes för att säkerställa en kontinuerlig dialog framöver mellan SLU och näringen om de skogliga utbildningarna.

En viktig utgångspunkt för seminariet var Erland Mårlands skrift *Framtidens skogsakademiker: Skogsakademisk utbildning i ett tidsöverskridande perspektiv*, KSLAT nr 5-2018. Målet med seminariet var att hitta en modell för hur en kontinuerlig dialog mellan SLU och näringen kan se ut, en modell som ger mervärde för såväl akademien som näringen.

De presentationer som nämns i texten återfinns på KSLA:s hemsida under "Tidigare aktiviteter", sök efter 6 november 2018.

Medlemmar i kommittén, hela eller delar av mandattiden

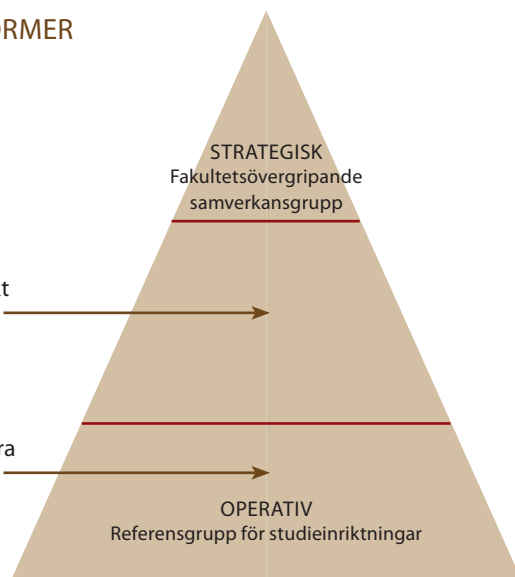
Mats Sandgren (ordf.), ledamot i Skogsavdelningen	Pär Lärkeryd, ledamot i Skogsavdelningen
Niklas Fogdestam (sekr.), Mellanskog	Catharina Stenborg Blom, Landsbyggsdepartementet
Magnus Thor, Skogforsk, ledamot i Skogsavdelningen	Marcus Öhman, Närings- departementet
Peter Högberg, SLU, ledamot i Skogsavdelningen	Jan Svensson, Närings- departementet
Anders Alanära, SLU Urban Bergsten, SLU	Ylva Norén, Landsbyggs- departementet
Ulf Sellgren, KTH	Anna Alhgren, BillerudKorsnäs
Kajsa Nilsson, Södra Skog	Carolina Berg Rustas, SLU
Mats Nilsson, Holmen Skog	

Dessutom akademijägmästare Birgitta Naumburg, KSLA

FÖRSLAG PÅ SAMVERKANSFORMER

- Inrätta taktisk nivå
 - Fokus på dimensionering och kompetensbehov på längre sikt
- Utveckla operativa nivån
 - Formalisera referensgrupper
 - Fokus på kursinnehåll och andra relevanta frågor knutna till kurser

Baserad på figur i Carolina Berg Rustas presentation.

Vad händer nu?

Dekan Göran Ståhl, SLU, och nye vice-dekanen Ola Lindroos, som tar över ansvaret för grundutbildningen efter Anders Alanärä 1 april, intygar att kommittén har gjort ett viktigt och uppskattat arbete som de kommer ta till sig och arbeta vidare med.

Jägmästarprogrammet ska delas upp i ett tydligt 3+2-upplägg från 2021, som föreslagits. Utbildningens upplägg kommer att justeras en del, men det blir "snarare en nystart än en omstart" enligt de båda. Ola Lindroos ser framför sig att akademien och näringslivet ska samverka för att göra utbildningen så bra som möjligt för alla inblandade.

och diskuterade vilka frågor man ska ta upp på de olika nivåerna, mål och syfte för respektive nivå och hur de olika nivåerna ska samverka. Näringslivsrepresentanterna lovade att stötta och säkerställa samverkan på de olika nivåerna. En stark förhoppning från kommittén är att det nu blir verkstad av detta och att akademi och näring verkligen tar tag i detta erbjudande om samarbete inom skogliga sektorn.

Mats Nilsson, HR-chef på Holmen Skog, presenterade en modell som tagits fram gemensamt av de stora skogsbolagens HR-avdelningar och som beskriver behovet av skogliga tjänstemannabefattningar. 79 procent av dagens befattningar kräver skogsmästarexamen men på t ex Holmen skog består tjänstemannakåren idag av 50 procent jägmästare och 50 procent skogsmästare. Kan det vara ett skäl till

att vissa lämnar branschen då man inte tycker att ens befattning motsvarar ens utbildning?

HR-gruppen tror att deras organisationer är i behov av tre akademiska nivåer framöver, nämligen:

Akademisk nivå		Beräknat framtida behov
1	< 2 år	19 %
2	Skogsmästare (motsv)	56 %
3	Jägmästare (motsv)	25 %

På nivå 1 och 2 fylls behovet av volym, bredd, flexibilitet och geografisk spridning, på nivå 3 behovet av spets, djup och fokus på skoglig kompetens.

I den sammanfattande diskussionen konstaterades en diskrepans mellan SLU:s vision om fler studenter och skogsbrukets önskan om rationaliseringar och färre tjänstemän i framtiden. Denna fråga är förstås avhängig

de framtida arbetsuppgifterna. Vidare diskuterades antalet utbildningsplatser idag mot närings prognos. Idag finns det 80 platser på jägmästarprogrammet mot 50 på skogsmästarprogrammet.

Kommitténs slutord

Med detta seminarium vill vi som har verkat inom Kommittén för kunskaps- och kompetensförsörjning under åren 2013–2018 tacka för oss. Vi vill tacka alla de som har engagerat sig i denna ödesfråga för skogsnäringen och vi önskar att SLU och andra skogliga lärosäten nu tar vid i detta viktiga arbete.

Vi ser framför oss att skogliga akademiker år 2050 med glädje kommer att kunna svara ja på frågan om de minns namnet på sina duktiga lärare från universitetsutbildningen på 2020-talet!

